

Han ska jo op å te'e å bestæl nøj igjen

Af Høgholm slægtens krønike

Af Aage Hedegaard Mikkelsen, Silkeborg

I Sydthy Årbog 2001 havde jeg i artiklen »Hvor førte sporene hen?« en beretning om Niels Christian Christensen Høgholm. Herunder specielt hans soldatertid.

Imidlertid synes jeg, at jeg ligger inde med yderligere oplysninger om ham, som jeg mener er af lokalhistorisk værdi.

Lad mig lige præcisere hvem han var.

Iflg. kirkebogen for Heltborg sogn blev han født den 11/10 1834 i Heltborg by og sogn som søn af indsidder Christian Clausen Høgholm og hustru Dorthe Christensdatter. Den 11/6 1927 døde han 93 år gl. og begravedes i Heltborg. I kirkebogen omtales han som »forhenværende husmand i Ullerup Heltborg sogn«.

Da han ansøgte om erindringsmedaljen for 1864 boede han i Grurup.

Han var min moders farfar.

Erindringerne er pr. hukommelse nedskrevet af Josef Høgholm, som var omkring 90 år, da jeg havde det held at træffe ham i Struer.

For en god ordens skyld, skal jeg lige gøre rede for, hvem Josef Høgholm var.

Josefs far var en bror til min morfar Aj`s Høgholm, og deres far var Niels Høgholm.

Sagt med andre ord, så er det altså Josefs farfar han skriver om. Dertil kommer beretninger om Kræn Clausen, som var hans oldefar.

Josef Høgholm fortæller

Niels Høgholm var af vækst ca. 160 cm høj.

Maren hans kone tiggede ham om at gå med hende i kirke før hans omvendelse (til den baptistiske frimission ÅM), og det gik han med til, men så tog han en sæk korn med på sin trillebør og satte den ved kirkegårdsdiget. Da de sang den sidste salme skyndte han sig ud og

kørte til mølleren med sin sæk. Tiden skulle udnyttes.

Det var vel på den store gård Abildgård, hvor Niels arbejdede, at en stor hest brækkede sine ben, så den måtte slagtes. Så fik han en dejlig stor bagfjerding med hjem til Maren, men der mødte han et afgjort – nej. Spise hestekød, så usle var de da alligevel ikke. Nej det var for natfolk og skøjer, men ikke for almindelige respektable mennesker.

Så fortæller kilden om Kren Klausen - Niels Høgholms far, at:

»Han blev født den 22/3 1801 i Heltborg. Han tjente som ung på gården Høgholm, Thy (som senere er optaget som familienavn). Han lærte som ung væverhåndværket, som jo på den tid dreves som husflid, da bønderne selv tilvirkede deres tøj af egne produkter - uld og hør.

På markederne søgte de så at afsætte deres varer. Der samledes skomagere, skræddere, børstenbindere, træskomagere, kvaksalvere og mange flere.

Bønderne kom med deres hjemmelavede ost og hjemmekærnede smør. Alle søgte at finde købere og få det gjort i klingende mønt.

Således sad også Kren Klausen på markederne og solgte af sine vævede varer.

Bindsler, strømpebånd og lign.

Af og til tog han sig et lille slag kort med bønderkarlene for at forøge indtægterne, men det kunne hænde, at han så tog sig en tår for meget over tørsten, og så gik både varer og pengene sig en tur.

Så var Kren Klausen i dårligt humør, når han vendte hjem til sin kone med en tom pung og et tungt hoved. Da gik han gerne i seng af ærgrelse og græmmelse, men hans kone var en stærk karakterfast kvinde. Hun forstod at pusle om ham og få ham op igen.

Hun skældte aldrig ud på eller bebrejdede ham noget. Var der nogen som forbavsedes over hendes rolige måde at tage sagen på, svarede hun gerne:

»Ja, to de ka jo et hjælp aa ha ham te aa leg der, han skal jo op aa te aa bestil nøj igjen.«

Om konen huskes ikke andet end hun var en smuk kvinde. Min mor mindes en gang at have set hende, da gik hun med et mundklæde og et pandeklæde på hovedet, som det jo var skik og brug den gang.

Til tegningerne af mundklæder, som de så ud i Thy omkring 1830, er der følgende at bemærke.

Dette klædningsstykke, der har sin oprindelse i middelalderen, var nok mest beregnet til udendørsbrug, f.eks. på rejser. Det er da også værd at bemærke sig, at som et praktisk klædningsstykke har det holdt sig i bondemiljø helt op til omkring 1900 især i Jyllands vestlige kystegne.

En sandfærdig historie, som på en original måde belyser den gamle Kræn Klausen fortæller, at da hans søn Niels skulle giftes, og hvis bryllup stod i hjemmet, da ville Kræn Klausen bestemt være skaffer, hvis bestilling jo var at sørge for gæsterne, få dem til bord og skænke de behørigte snaps, men da dette jo som omtalt ikke var hans stærke side, turde de ikke lade ham udføre dette hverv.

Dette tog Kræn Klausen meget fortrydeligt op. Han blev stædig og ville ikke med til kirke,

men da han alligevel var nysgerrig og gerne vilde se brudefølget, og samtidig ligesom pointere, at han var ligeglad med det hele, tog han sine garnvinder ud på deres kålgårdsdige, og stod så og spandt tvist - og skottede ud af øjenkrogene, da følget gik forbi.

Kræn Klausen og hans kone havde et lille jordløst hus 1 minuts gang sønden og vesten for Heltborg kirke.

Konen kom en gang gående fra Heltborg til Grurup for at besøge sin søn Niels, som da var blevet omvendt.

Hun gik da hele vejen og strikkede på sin strømpe, som kvinderne den gang brugte, og for resten mændene også, når de var i selskab om aftenen for at besøge venner og naboer. Mændene havde også deres strikkearbejde med for tiden måtte udnyttes. Den gang stod husfliden højt.

Niels bebrejdede sin mor, at hun strikkede om søndagen, hvortil hun svarede:

»Ja hva to, æ töt jo æ gik æ vej ilyvel, saa ku æ jo lissaagodt bestil nøj.«

Niels husker moderens besøg også fordi hun var en smuk kvinde. Hun havde en hjemmenvævet kjole på med kunstfærdigt vævede terninger i. Hun bar en stor filthat, næsten 3 kvarter (48 cm ÅM) vid foroven og med en meget høj puld.

Niels havde en søster, som hed Johanne. Hun var en meget selvstændig kvinde. Retlinet og uforfærdet iandel, men hun havde en stor

I 1830 tegnede Martinus Rørbye på en rejse i Thy en række studier af bondebefolkningen, deriblandt mange kvinder med munkklæde. Skitsebog 1830. Kobberstiksamlingen.

ubehersket mund, så hun sagde folk sandheder og grovheder uden at tænke på tid og sted, eller om hun sårede nogen derved, så mange af selv den nærmeste familie var bange for at besøge hende.

Josef Høgholm fortæller videre.

Niels vidste, at hvis han som dreng kom til gården Høgholm alene, så plejede han at få en mellemmad. Var de derimod to var der intet håb. En dag da tanken om den gode mellemmad meldte sig særlig stærk hos Niels just som han gik og legede med sin yngre bror, fik han en lys ide.

På Høgholm havde de en stor kiste stående ude i deres gang.

Da siger Niels til lillebroderen: »Nu skal vi lege »put« i kisten her, og så skal jeg gå først derned. Så bliver det din tur bagefter«. Det var for en gangs skyld noget nyt. Tanken slog an hos lillebroderen. Først kravlede Niels med stor anstand ned i kisten med sine skumle tanker. Efter en tids forløb havde han fået nok. Så kom lillebroderens tur, og op i kisten kom han. Nu var låget så tungt, at han ikke selv kunne få det op igen. Da han var forsvarligt anbragt forsvandt Niels i hurtigløb ind i køkkenet på Høgholm, hvor han fik sin mellemmad.

Bagefter ventede der Niels en tur i enrum med gamle Kræn Klausen ude i bryggerset.

Med klæder var Niels og hans søskende ikke forvænt. Et par skindbukser på de bare ben, sommer og vinter.

Skjorte, bluse og trøje var hele munderingen. Således fortalte Niels, at når bukserne blev våde, blev de anbragt til tørring oppe i skorstenen. Bukserne var så stive, at de kunne stå ene på gulvet om natten. Ofte gned de hul på de bare ben så blodet flød, men det hed bestandigt: »På en igen«.

Niels kom tidligt ud at tjene. Når sommeren meldte sig sang han så det skingrede, og pakkede sin lille bylt klar til tjeneste.

Det var noget andet for en rask dreng. Mad og arbejde i stedet for tiggeri, klø og sult, men når sommeren var forbi og dagen nærmede sig, da han skulle hjem, græd han.

Hjemmet øvede ingen tiltrækning på ham.

En eftermiddag da hjemrejsen igen stod for

døren, og humøret var langt under nul sagde hans husbond: hvad græder du for Niels. Er du ked af at komme hjem?

Ja, stammede han.

Vil du blive hos os i vinter for kosten?

Ja! råbte Niels og gav et højt spring i vejret af glæde.

Det blev så ordnet med Kræn Klausen og Niels blev der i flere år. De (husbonden og hans kone ÅM) stod altid højt hos Niels og han mindedes sin gamle husbond med kærlighed.

(Det kan jeg godt forstå. Det var langt fra alle tjenestedrenge, der var så heldige at få sådan en plads. ÅM)

Som 14 årig, altså i 1848, da krigen med Slesvig Holsten brød ud, tjente Niels på en gård i Heltborg tæt ved landevejen.

Det var jo før jernbanen. Han så det indkaldte mandskab blive kørt i vogne til Odde-sund og så videre. De sang så det skingrede »Den gang jeg drog af sted«, og hver gang løb folk til dørene for at hilse og vinke til de gæve stridsmænd. Niels havde en vældig sangstemme, og når han syntes der var for længe mellem vognene, stemte han i med »Den gang jeg drog af sted« af sine lungers fulde kraft, så det lød som et helt sangkor.

Så sprang folk til dørene for at se, og Niels fik sig et billigt grin.

Som ung mand var Niels en efterspurgt kavalier, når det gjaldt pr. hesteryg at indbyde til bryllupsfest, eller som første mand på gulvet i deres sanglege og dans.

Stærk, smidig, spændstig og hurtig i vendingen som han var.

I sådanne lag var det vel han mødte Maren, som senere blev hans hustru.

Hun var en smuk, høj kraftig pige med sort krøllet hår. De var et ulige par på mange måder. Niels hurtig, impulsiv, handlende efter enhver indskydelse, men alligevel retlinet uden svig og bagtanke.

Maren var rolig, behersket, forstod at overveje og siden handle. Hun havde talent for at drille og irritere. Disse to naturer stødte tit sammen og tog mangan en tårn, som langt fra forsødede livet for dem.

Et af Niels` udtryk som enkemand var:

»To de æ godt a haar ingen kuen«.

For andre lød det jo mærkeligt, men for Niels som ikke forstod den kunst at pynte på sine tanker, eller fremføre dem med passende ord var det ligetil.

Niels var taget til feltartilleriet og kunne være blevet fri for soldatertjenesten, men han lod sig leje i en anden mands sted for 800 rigsdaler. For dem købte han et lille magert sted på Grurup hede, Thy.

Her vil jeg gerne holde en lille pause med Josef Høgholm`s erindringer.

Der skete nemlig det, at jeg besluttede mig for at undersøge, om jeg kunne få lokaliseret »et magert sted på Grurup hede, Thy«.

I den forbindelse kontaktede jeg Elly Mardal, hvis navn vil være kendt af »Årbogen`s« læsere.

En kort tid efter jeg havde kontaktet E.M., kom der svar tilbage.

Så var der pludselig sket ting og sager.

E.M. kom først med en række detaljerede notater fra kirkebogen om hhv. Niels Christian Christensen Høgholm, og dennes far husmand og væver Christen Clausen Høgholm.

Efter at have noteret disse data skriver E.M.:

»Der var en lille overraskelse i vente, da jeg så realregistret og skøde- og panteprotokollerne.»

Om denne »lille overraskelse« skriver E.M. videre:

»Så kommer det uventede«. Niels Chr. Høgholm køber ved skøde det sted, som også blev mit hjem i Grurup.

Det kan du læse om i »Årbogen« fra 1997 side 36.

Huset er ganske vist ombygget i 1906. Det ældre hus eksisterer der ingen billeder af.

Dog ved jeg efter fortælling nogenlunde hvorledes det så ud, idet flere efterkommere af Olesen familien har besøgt os i mit hjem, da jeg var barn, og jeg har også kendt flere personer, som var barnefødt i netop det hus.«

Så vidt Elly Mardal.

Slår man så op i »Årbogen« fra 1997 side 36 finder man en lille fin artikel af Gudrun Vestergaard som i dag ejer stedet. Hun kalder sin artikel »Et lidet hus på heden«.

Ud fra den artikel kan man udlede, at det lille hus på heden lå på en adresse, som i dag hed-

der Nørgårdsvej 7, Grurup.

I artiklen er vist på et kort matr. Nr. 23 og 43. Endvidere nævnes Niels Christensen Høgholm`s køb af stedet.

Artiklen har en fortegnelse over hvem, der i tidens løb har ejet stedet.

Niels Chr. Høgholm holdt sig i sadlen i 27 år. Denne oplysning er helt i overensstemmelse med Niels Chr. Høgholm`s erindringer.

Dertil bekræfter den, at Niels Høgholm var en sej Thybo, som man ikke sådan bare kunne jage fra stedet.

Som nævnt andet steds, så vidste Niels, at »det er æ brød det kommer an o«.

Skødet læstes den 10/7 1860.

Endelig gøres der rede for, at E.M.`s forældre Anna og Otto D. Pedersen »får et mønsterbrug ud af det lille sted«.

Herefter har man vel lov at sige, at »Et lidet hus på heden« er blevet placeret godt og grundigt på verdenskortet over Sydthy.

Tænk, at man kan grave sig så langt ned i detaljerne om en lille hedelod i Grurup.

Undskyld afbrydelsen Josef Høgholm.

Du får ordet igen.

De 800 rigsdaler kunne knapt dække beløbet for huset, så Niels lånte vist nok et lignende beløb, som han måtte svare renter og afdrag af.

De blev gift ca. 1860 og begyndte så deres samliv dør i fattigdom, slid og slæb.

I 1864 måtte Niels så af sted til værn for gamle Danmark.

Den historie har jeg imidlertid i store træk fortalt om tidligere.

Dog er der et par detaljer jeg gerne vil tilføje her.

Den første er et eksempel på Josef Høgholms talent for at skrive.

Han skriver således: »Vor lille hær mødte så og tog stilling ved Dannevirke, som i vort folks bevidsthed stod som en stærk forsvarslinie og som havde været vor kulturgrænse i mange århundreder og havde set vort lille land kæmpe med mod og held for livet imod en langt større og stærkere fjende«.

Ikke dårligt set og skrevet af en mand med max 8 skoleår i bagagen.

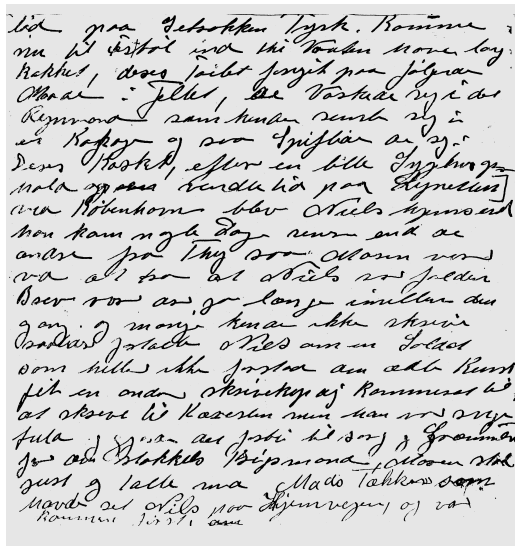
En anden detalje handler om et sted i Josef`s

håndskrevne beretning, som ikke er så let læselig, og heller ikke så let forståelig.

Nedenstående vises en kopi af et afsnit af Josef's tekst.

Indledningsvis nævnes det, at Niels på sine gamle dage kunne more sig med at opfriske sine minder fra den tid ved at kalde til kaffe på samme måde som deres værter, de var indkvarteret hos på den tid.

Det lød på gebrokket tysk..... se den efterfølgende tekst nedenstående.

Lidt fra Gebrokket Tysk. Komme nu til det ind thi Vaaten haver lang Kokket, deses Toilet samt Spifliden af sig. »Vaaten haver lang kokket« = vandet har kogt i lang tid. »deses Toilet« = deres toilet. »Kogkop« = måske kogekar. »Spiflide« = spejlede.

Nu kan min eventuelle læser jo muntre sig lidt med at oversætte denne tekst.

Ikke sandt? Den er lidt – skal vi kalde det – utilgængelig.

Det på trods af, at teksten ikke er særlig gammel. Den er nedskrevet i 1927 og gotisk håndskrift er der jo ikke tale om.

Går jeg helt galt i byen, hvis jeg gætter på, at en og anden kan have læst noget om en koka-ge?

Omstændige bringer jeg den oversættelse, som jeg måtte have hjælp til af arkivfuldmægtig Claus Jørn Lildholdt ved Landsarkivet for Sønderjylland i Åbenrå, som i sin tid skrev til mig:

»For mig at se skal teksten fortolkes således, det lød på gebrokket Tysk: »Komme nu til Festøl ind thi Vaaten haver lang kokket, deses

Toilet foregik paa følgende maade i felten, de Vaskede sig i det Regnvand som kunde samle sig i et Kogkop og saa Spiflode de sig i Deres Kasket«.

»Vaaten haver lang kokket« = vandet har kogt i lang tid.

»deses Toilet« = deres toilet.

»Kogkop« = måske kogekar.

»Spiflide« = spejlede.

Om dette er den fulde og endegyldige løsning på tekstens ordlyd skal jeg ikke kunne sige, men jeg er overbevist om, at man ikke kommer sandheden ret meget nærmere end C.J. Lildholdt er kommet den.

Mit første spørgsmål var. Spejlede sig i deres kasket?

Det fik mig til at undersøge, hvordan en menig artillerist var klædt. Jeg fandt frem til et billede af sådan en uniform, og det viste sig som læseren vil kunne se på billedet, at Niels rent faktisk havde en kasket med en blank skygge, som man godt kunne spejle sig i.

Ordet »Festøl« som i dette tilfælde altså betyder kaffe, har jeg aldrig fundet en nærmere forklaring på.

Hvorfor blev Niels Høgholm budt ind på kaffe?

Ja, men kære læser.

Når ikke Niels Høgholm var beskæftiget ved fronten på skanse 2 som artillerist, så arbejdede han på en sønderjysk gård.

Naturligvis!

Et af hans mundheld var: »Det æ æ brøe, det kommer an po.«

Det kan jeg bare ikke stave på korrekt thybomål.

Han tjente undertiden en skilling hos en dansk bonde. Den brændevin, som soldaterne fik udleveret for at holde modet oppe solgte Niels og købte mad for den. Han sendte faktisk penge hjem til Maren og børnene.

På en gård, hvor Niels var indkvarteret skar han hakkelse for bondemanden. Så fik han mælk til sin mad.

Nogle af hans soldaterkammerater fik tilsendt penge hjemmefra, men det har fortrinsvis været gårdmandssønner. Ikke folk af Niels' slaw.

Niels havde i mange år et lille træ-nålehus, som han havde fundet i et forladt hus. Det lå i vinduet, og han tog det med som minde. Det blev væk.

Da krigen var forbi blev Niels efter et kort sygehusophold og ventetid på Lynetten i København hjemsendt.

Han kom nogle dage senere end de andre til Thy, så Maren var ved at tro, at han var faldet. Breve var der jo længe imellem den gang, og mange kunne ikke skrive.

Således fortalte Niels om en soldat, som heller ikke forstod den ædle kunst. Han fik en skrivekyndig kammerat til at skrive til kæresten, men han (skriverkarlen ÅM) var svigefuld og gjorde det forbi til sorg og græmmelse for den stakkels krigsmand.

(Den skriverkarl må da også have været et ualmindeligt ondskabsfuldt bæst. ÅM)

Maren stod just og talte med Mads Tækkers, som havde set Niels på hjemvejen, om Niels' lange udeblivelse, da han pludselig dukkede op på skuepladsen.

Hjemme igen.

Her forlader vi Dybbøl Banke og soldaterlivet.

Josef Høgholm fortæller:

Niels gik på høstarbejde på Abildgaard. I midt-dagspausen, når de andre sov til middag og hvilede sig, så sprang Niels hjem til sit lille hus-

mandssted på Grurup hede, hvor Maren havde lagt høleen frem, og så gik det i vilde spring til han skulle tilbage til Abildgaard igen til de udhvilede høstkarle.

En gang efter at Niels var blevet omvendt, var han til møde i Hvidbjerg kirke for at høre Wilhelm Beck, som tordnede mod dem som havde åbnet deres hjem for den fri forkyndelse, hvor det jo blev fremført, at der ikke er frelse i barnedåben, og at den er ubibelsk, men kun i troen på Jesu fuldbragte værk på Golgata.

Under gudstjenesten rejste Niels sig og sagde højt: »Det æ for haard«.

Det der med ubibelsk er lidt spændene..

På Jesu tid blev ingen døbt. Drengbørn blev omskåret.

Pigerne gjorde man ikke så meget væsen af.

Den dag i dag er det sådan, at hvis man i Israel møder en ortodoks jøde, som er ude at gå tur med et barn, så er det et drengbarn.

Som næsten enevældig leder af »Indre Mission« var Wilhelm Beck især kendt som svovlprædikanten, der ikke gav rabat på Guds ord. Det var, hvad både tilhængere og modstandere ventede af ham. Men i sin ydre fremtræden virkede han snarere aristokratisk. Det elegante skæg gav ham lighed med en gammel rytterofficer; han drev sine præstegårdsjorde selv som en meget dygtig landmand, og han blev så velhavende, at han kunne tillade sig at holde en fornem ekvipage med fine køreheste og liberiklædt kusk. Han ville fremtræde som den stormand, han nu engang var. Litografi fra ca. 1860 på Frederiksborg.

Niels og Maren boede i 27 år i deres hus i Grurup mellem Bedsted og Hurup.

Så købte de et lille sted på Lyngholm mark øst for Svankær. På den tid fik han en simemaskine til at lave bånd til 2 neg de bandt sammen.

Han bandt 50 favne hver aften, og børnene skulle sidde ude hos ham og samle de løse strå op.

Det hus de byggede i Svankær var jo noget forblæst af sandflugt fra Vesterhavet.

Jorden kulegravede Niels. Det vil sige at vende jorden i ca. 40 cm dybde, hvor den gode muld lå, og så grøft for grøft vende mulden, og den dårlige (jord) ned.

Det er et skrapt stykke arbejde.

Den gang kendte de ikke til noget æresdiplom for veldrevet landbrug. Ellers vil jeg tro han kunne have fået det.

Til slut lige et par bemærkninger til oplysningen vi har om Niels Høgholm og stuedrift I »Årbogen« 2001 nævnte jeg lige ganske kort, at Niels havde været med på stuedrifter.

Sådan som han boede geografisk kunne det næsten ikke være anderledes.

En gang jeg holdt et lille foredrag for nogle tyske turister ude på hærvejen udenfor Silkeborg, hvor jeg selv bor, blev jeg spurgt: »Står jeg nu på hærvejen?«

Der findes da steder, hvor sporene er så tydelige, at det kan besvares bekræftende.

Imidlertid skal man betragte hærvejen som et område.

Når sporene var slidt igennem lyngen, eller hvad underlaget nu var, så lavede man simpelthen et nyt spor ved siden af.

Niels Høgholm boede lige midt i sådan et hærvejsområde.

I 1848 tjente han på en gård i Heltborg, og i 1860 slog han og Maren sig ned på Grurup hede.

Således vidste Niels også ganske nøje, at der er 36 danske mil fra Heltborg til Husum.

Samtidig med stavnsbåndets ophævelse i 1788 blev der ophævet et privilegium, som herremænd og borgere hidtil havde haft på at eksportere stude.

Samtidig blev tolden på hvert enkelt dyr sat ned, og så kom der gang i handelen.

Dertil kom at stude, ål og oste fra Thy var særdeles velanskrevne varer i Tyskland.

Således skriver Esben Graugaard i artiklen Studehandel i Ringkøbing Amt efter 1788:

»De bedste stude i Ringkøbing amt var at finde i sognene vest for Lemvig, hvor dyrene udmærkede sig ved at være specielt brede og lavbenede. Dog kunne selv de bedste stude fra amtets nordlige egne ikke måle sig med de berømte thybostude.«

Indtil diget brød sammen ved Agger Tange i 1825 gik man den vej over og videre til Holstebro, Varde, Ribe, Tønder og til Husum.

Det var slet ikke ufarligt at passere Agger Tange, idet der her forekom kviksand, som kan være direkte livsfarligt.

Den vej har Niels af gode grunde ikke gået al den stund, at han er født i 1834.

Men han er gået til Husum. Ikke Slesvig.

Han er kommet over ved Oddesund, hvilket også kunne være noget af en prøvelse alt efter hvordan vind og strøm ved Oddesund teede sig.

Om studevejens forløb ned gennem Thy kan man i Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred læse følgende ganske interessante oplysninger.

I foråret 1988 blev en samling meget snavsede kortruller bragt fra loftet på det gamle rådhus til lokalhistorisk arkiv i Thisted.

Det ældste af de gamle kort var fra 1798.

I artiklen nævnes det, at Mads Lidegaard i sin bog »Ravvejen«, som han kalder den, forfægter den teori, at kæmpehøjene angiver oldtidens vejlinier, fordi de blev opkastet ved alfarvej, og han har fundet indicier for, at oldtidskirkegården på Ydby Hede har ligget ved en hovedvej. Han har hørt berettet om en stensat overgang mellem Thy og Thyholm øst om Skibsted fjord, men ikke selv fundet den. Det gamle kort giver ham ret. De stiplede linier over Skibsted Fjord må forstås som overgangsmuligheder for vejene, der i Thy og Thyholm slutter brat ved vejens bredder.

Se kortet på næste side.

Om hærvejsområdet ved Hvilhøj og Kløvenhøj skriver Mads Lidegaard, at slugten på begge sider af højene kaldes »Kongsvej«.

Sjældent har man som her en oldtidsvej med alle de klassiske kendetegn, og den kan stå som et skoleeksempel herpå, og er nok det flotteste på hele hærvejen ned gennem Thy og Vestjylland.

Når man læser om studeeksport fra Thy støder man ofte på navne som Boddum Bisgaard, Skibstedgaard og ikke mindst Hindsels.

Fra mundtlig overlevering i min egen familie ved jeg at Refs Hedegaard blev benyttet som et opsamlingssted for studedrifterne.

Det skyldtes vist nok, at der ved gården var

*Foto af Kløvenhøj og oldtidsvejen ved Kløvenhøj, som omtales i »Ravvejen« af Mads Lidegaard.
Kløvenhøj er fra ældre bronzealder, hvilket vil sige, at den er fra 3000 til 3800 år gammel.
Som noget forholdsvis nyt har man opdaget, at en oldtidsvej undertiden forsvinder ind under en høj. Det vil sige,
at højen kan være anlagt ovenpå en vej, og så er vejen altså ældre end højen.*

en større dam, hvor man ubesværet kunne vandre mange dyr.

Jeg har ledt efter spor af den dam, men jeg har ikke kunnet finde den.

At det var en ganske besværlig sag at drive og holde sammen på en studedrift siger næsten sig selv. Dertil kommer den elendige beskaffenhed som datidens veje havde.

Mens det at drage syd på kunne være besværligt, så kunde turen nord på være direkte livsfarlig.

Når de gik hjem havde de jo klingende mønt på sig.

Om Niels ved vi endda, at han gik alene, fordi ingen andre rigtigt kunne følge med ham.

Hærvejen var jo en magnet som trak folk af alle slags til. Konger og krigere. Dertil alle andre lige fra pilgrimme til rakkere, natmandsfolk, sigøjnere og andet »pak.«

Hærvejen var da for øvrigt også en rute som smitsomme sygdomme fulgte, når f. eks. pest invaderede landet.

Når en studedriver, som Niels, gik alene havde han pengene i en pose, som han bandt om livet.

Men byrden gnavede og man kunne blive hudløs omkring hofterne.

Var de flere sammen turde de gå med pengene over skuldrene.

Alt i alt må man sige, at Niels Høgholm har været ganske godt kendt i det sønderjyske.

Som studedriver fra Heltborg til Husum og som landssoldat ved Dannevirke og Dybbøl.

Så han har haft mange spændende historier at berette for familie og venner, når de sad og bandt hoser på de lange vinteraftener.

Han har fortalt til en lille lydør forsamling, som for de allerflestes vedkommende aldrig havde været udensogns. Og som heller aldrig kom det.

Den kendte folkemindesamler Evald Tang Kristensen fortæller i »Jysk Almueliv« bl.a. om studedriverne, at de på deres vej havde nogle steder, de søgte hen, men også andre steder, de søgte udenom. I Lintrup sogn ved Holsted fortælles følgende:

Der boede en mand i Lintrup, der hed Thomas Karsten, og han var så slem ved driverne til at tage af deres kræ, når de slog ud på hans hede. Derfor var de alle sammen gale på ham. De her Thyboer sagde: »Ja-a, dænd Tammes Kææsten ham kender Wi Saten slå mæ nok, å så dænd støk hærp han håer, kam hon ik mæ en stower støk sluud i æ hånd, æ trower wal, de wå en furk stååg«!